ЗМЕСТ

Легенды

Адкуль свет пайшоў
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 4
Адкуль пайшлі беларусы
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 4
Чаму немаўляты не ходзяць
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 6
Зямля
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 7
Страцім-лебедзь
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік....................8
Вырай
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 9
Чаму конь аніколі не пад'есць
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 9
Чаму ў сенакос і ў жніво ідзе дождж
Апрацаваў Якуб Колас 10
Мядзведзь
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 11
Адкуль каза
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 12
Бусел
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік....................13
Вужовы кароль
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік....................14

Паданні

Зачараваны замак
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік....................16
Змееў камень
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік....................17
Возера Нарач
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 18

Пра Нёман і Лошу
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 21
Менеск
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік.................. 22
Бярэсце
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік.................. 22
Браслаў
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 23
Адкуль найменне Гомель
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 25
Адкуль назва Івянец
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 25
Жодзіна
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 26
Машэка
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік.................. 27
Сіні калодзеж
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік.................. 28
Святы калодзеж
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік.................. 29
Бяздоннае багацце
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік.................. 30
Пане Каханку
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік...................31
Чорная дама
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік.................. 33

Казкі пра жывёл

Вясёлы кош
Апрацавала Крыстына Лялько.................. 36
Чаму ў Беларусі львоў няма
Апрацавала Крыстына Лялько.................. 37
Музыкі
Апрацаваў Якуб Колас............................ 40
Курачка-рабка
Апрацаваў Алесь Якімовіч 43

Як курачка пеўніка ратавала
Апрацаваў Алесь Якімовіч 44
Як кот звяроў напалохаў
Апрацаваў Алесь Якімовіч 46
Зайкіна хатка
Апрацаваў Якуб Колас 50
Былінка і верабей
Апрацаваў Алесь Якімовіч 53
Жораў і чапля
Апрацаваў Алесь Якімовіч 55
Зайчыкі
Апрацаваў Якуб Колас 57

Легендарныя казкі

Мудры Саламон
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 60
Ліха абыходзь, а дабра не мінай
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 61
Адкуль узяліся грыбы
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 62
Несцерка
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 64
Маскаль у пекле
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 68
Грошы
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 69
Прагны поп
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік.................. 73
Палешукі і палевікі
Апрацаваў Алесь Якімовіч 75
Найлепшы прыяцель
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік..................78
Лесавік
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік..................79
Ваўкалак
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік..................81
Лазнік
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік.................. 82

Хут
Пераказаў Уладзімір Ягоўдзік 83
Вядзьмак
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 84
Цуд
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 86

Чарадзейныя казкі

Шкляныя горы
Апрацавала Крыстына Лялько 90
Паморак
Апрацаваў Лявон Баршчэўскі 103
Каток – залаты лабок
Апрацаваў Алесь Якімовіч 108
Піліпка-сынок
Апрацаваў Алесь Якімовіч 110
Гарошак
Апрацаваў Якуб Колас 115
Кот Максім
Апрацаваў Алесь Якімовіч 121
Прагны багацей
Апрацаваў Алесь Якімовіч 131
Сынок з кулачок
Апрацаваў Алесь Якімовіч 133
Залатая яблынька
Апрацаваў Алесь Якімовіч 136
Удовін сын
Апрацаваў Алесь Якімовіч 142
Хведар Набілкін і сапраўдныя асілкі
Апрацаваў Алесь Якімовіч 164
Ох і залатая табакерка
Апрацаваў Алесь Якімовіч 170
Як музыка мядзведзя граць вучыў
Апрацавала Крыстына Лялько 180
З рога ўсяго многа
Апрацаваў Алесь Якімовіч 183

Дасціпны пеўнік
Апрацавала Крыстына Лялько 192
Залатое пяро
Апрацавала Крыстына Лялько 194
Жалезныя чаравікі
Апрацавала Крыстына Лялько 205
Сіняя Світа
Пераказаў Уладзімір Сіўчыкаў 210
Два камені
Апрацаваў Алесь Якімовіч 214
Янка-стралец
Апрацавала Крыстына Лялько 216
Два браты
Апрацавала Крыстына Лялько 225
Чароўныя гуслі
Апрацавала Крыстына Лялько 230
Мядзяны воўк
Апрацавала Крыстына Лялько 233
Ведзьма-зладзейка
Апрацавала Крыстына Лялько 241
Васіль-чараўнік
Апрацавала Крыстына Лялько 246
Сын Адзінец
Апрацавала Крыстына Лялько 253
Каваль і аднавокае гора
Апрацавала Крыстына Лялько 263

Сацыяльна-бытавыя і авантурна-навелістычныя казкі

Асцярожлівы пасланец
Апрацаваў Лявон Баршчэўскі 268
Страхі
Апрацаваў Лявон Баршчэўскі 273
Стары бацька
Апрацаваў Алесь Якімовіч 276

Не вытрываў
Апрацаваў Якуб Колас 278
Разумная дачка
Апрацаваў Алесь Якімовіч 282
Шаптуха
Апрацаваў Алесь Якімовіч 290
Недалікатны сын
Апрацаваў Алесь Якімовіч 292
Стралец і рыбак
Апрацаваў Алесь Якімовіч 294
Надакучлівыя госці
Апрацаваў Алесь Якімовіч 298
Не сіла, а смеласць
Апрацаваў Алесь Якімовіч 300
Не кажы «гоп», пакуль не пераскочыш
Апрацаваў Алесь Якімовіч 303
Панская ласка
Апрацаваў Алесь Якімовіч 305
Рыжы і лысы
Апрацаваў Алесь Якімовіч 307
Кулак і парабак
Апрацаваў Алесь Якімовіч 309
Як мужык царскага генерала правучыў
Апрацаваў Алесь Якімовіч 310
Ад крадзенага не пасыцееш
Апрацаваў Алесь Якімовіч 314
Пану навука
Апрацаваў Алесь Якімовіч 316
Людзей слухай, а свой розум май
Апрацаваў Алесь Якімовіч 321
Катаржнік і староста
Апрацаваў Лявон Баршчэўскі 323

Слоўнічак

Склаў Уладзімір Сіўчыкаў............................326

Адкуль свет пайшоў

Як стварыў пан Бог белы свет, дык загадаў сонейку свяціць і на добрых і на ліхіх.

Але сонейка не схацела свяціць на ліхіх і стала скардзіцца пану Богу, што цяжка яму свяціць заўсёды.

Пашкадаваў тады пан Бог сонейка і загадаў яму свяціць толькі ўдзень, калі робяць свае справы людзі добрыя, а ўначы, як гуляюць ліхія, не свяціць, а адпачываць.

Адкуль пайшлі беларусы

Калі яшчэ свет толькі пачынаўся, дык анічога анідзе не было. Паўсюль стаяла толькі нежывая вада, а пасярод тае вады тырчэў адно толькі агромністы валун.

Разыграўся аднаго разу Пярун дый давай цаляць сваімі стрэламі ў той валун. Пырснулі ад тых стрэлаў тры яскаркі: белая, жоўтая і чырвоная.

Упалі тыя яскаркі на ваду, і ад іх уся вада скаламуцілася, а свет спахмурнеў як хмары.

Але па некаторым часе, як усё прасвятлілася, дык і азначылася – дзе вада, а дзе зямля.

А яшчэ па некаторым часе завялося разнастайнае жыццё і ў вадзе, і на зямлі. Завяліся і лясы, і травы, і звяры, і рыбы, і чалавек завёўся.

Па некаторым часе стаў заводзіць гэты чалавек свае чалавечыя парадкі. Доўга ён жыў ці мала, але займеў сваю сялібу, нямала жонак, а яшчэ больш дзяцей.

Было таму чалавеку прозвішча Бай, а як прыйшла ягоная апошняя гадзіна, дык паклікаў ён сваіх сыноў дый падзяліў паміж імі ўсю сваю маёмасць.

Забыўся толькі на аднаго свайго сына Белаполя, бо тым часам той быў на паляванні з любімымі сабакамі Стаўры і Гаўры.

Неўзабаве пасля бацькавага сыходу ў лепшы свет вярнуўся Белаполь з палявання, а браты і кажуць яму:

– Падзяліў бацька між намі ўсю сваю маёмасць. Табе адказаў ён сабак Стаўры і Гаўры. Наказаў ён, каб пусціў ты іх па волі: аднаго ў правы бок, а другога – у левы. Колькі абшару аббягуць яны за дзень, дык уся тая зямля тваёй будзе.

Пайшоў тады Белаполь і ўпаляваў дзвюх птушак, што прыляцелі з-за мора паўднёвага дый з-за мора заходняга.

Пусціў ён адну птушку на поўдзень дый нацкаваў сабаку Стаўры:

– Вазьмі!

Пусціў Белаполь другую птушку на захад, а следам за ёю сабаку Гаўры:

– Хапай!

Паляцелі тыя птушкі ў розныя бакі, а сабакі панесліся за імі, дый так, што зямля пад імі закурэла…

Так панесліся тыя сабакі, што й дагэтуль не вярнуліся, але па іхніх слядах працягнуліся дзве рэчкі: на поўдзень пайшоў Дняпро, а на захад пралегла Дзвіна.

Паміж тымі абшарамі пачаў Белаполь сяліцца дый заводзіць свае лады і парадкі.

Зачараваны замак

На возеры Дрысвяты ёсць востраў, які называецца Замкам. Там сапраўды калісьці стаяў магутны замак і быў драўляны касцёл. Потым ворагі замак зруйнавалі, а касцёл спалілі, ацалеў толькі звон.

Людзі пабудавалі новы касцёл і вырашылі перавезці звон, што застаўся на востраве. Аднак на паўдарозе лодка перавярнулася, і звон апынуўся на дне. З таго часу мінула шмат стагоддзяў. Старадаўні звон і па сённяшні дзень адзываецца пад вадой. Яго можна пачуць, калі на досвітку прыкласці вуха да берага возера…

А вось што здарылася нядаўна. Два хлопцы касілі на Замку сена. Раптам адзін з іх шаргануў аб штосьці касой. Адкінуўшы траву, хлопец убачыў прыкапаны куфар. Ён хацеў падняць века, але не здолеў, таму паклікаў на дапамогу сябра. Удвух яны адчынілі куфар і ўбачылі залатыя дукаты.

Узрадаваныя хлопцы дамовіліся падзяліць скарб. Яны кінулі касіць і вярнуліся дахаты, каб узяць торбы. А вечарам, калі сцямнела, хутчэй паплылі на востраў. Калі бераг застаўся далёка, у лодку хлынула вада. Хлопцы ледзь не ўтапіліся, але неяк дабраліся да вострава.

Да раніцы яны шукалі куфар, але так і не знайшлі дукатаў. Востраў Замак не аддаў ім зачараваны скарб.

– Каб не паслухалі мяне ды не схаваліся, ён бы нас усіх з'еў! Ну і страшэнны звер!

А кот з хітрай лісіцай нагасцяваліся ды пайшлі сабе дахаты.

Зайкіна хатка

Жылі-былі ў лесе лісічка і зайчык.

Жылі яны непадалёку адзін ад другога. Прыйшла восень. Холадна стала ў лесе. Надумаліся яны хаткі на зіму пабудаваць. Лісічка збудавала сабе хатку з труску-сняжку, а зайчык – з труску-пяску. Перазімавалі яны ў новых хатках. Настала вясна, прыгрэла сонца. Лісічкіна хатка растала, а зайкіна стаіць, як стаяла. Прыйшла лісіца ў зайкіну хатку, выгнала зайку, а сама ў яго хатцы засталася. Пайшоў зайка з свайго двара, сеў пад бярозкаю ды плача. Ідзе воўк. Бачыць – зайка плача.

– Чаго ты, зайка, плачаш? – пытае воўк.

– Як жа мне, зайку, не плакаць? Жылі мы з лісічкаю блізка адзін каля аднаго. Пабудавалі мы сабе хаты: я – з труску-пяску, а яна – з труску-сняжку. Настала вясна. Яе хатка растала, а мая стаіць, як стаяла. Прыйшла лісічка, выгнала мяне з мае хаткі і сама ў ёй жыць засталася. Дык вось я сяджу ды плачу.

– Не плач, зайка. Пойдзем, я табе памагу, праганю лісічку з тваε хаты.

Пайшлі яны. Прыйшлі. Воўк стаў на парозе зайкавай хаткі і крычыць на лісічку: